

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide

Številka: 001-07-1/2023/5 EPA 1242-IX
Ljubljana, 9. 2. 2024

Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je, na podlagi na podlagi drugega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 - uradno prečiščeno besedilo, 95/09 - odl. US in 21/13 - ZFDO-F in 81/18-odl. US) ter 20. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20, 123/20, 67/22 in 69/23), oblikovala naslednje

M n e n j e

k Predlogu zakona o spremembi Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (ZPDPD-F) - skrajšani postopek

Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je na 22. seji 1. 2. 2024 obravnavala Predlog zakona o spremembi Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (ZPDP-F), ki ga je v obravnavo Državnemu zboru po skrajšanem postopku predložila skupina poslank in poslancev s prvopodpisanimi mag. Meiro Hot, dr. Matejem Tašner Vatovcem, Robertom Janevom, dr. Mirjam Bon Klajnšček, Matejo Čalušič, Tamaro Kozlovič, Aleksandrom Prosenom Kraljem in Andrejo Živic (v nadaljevanju: predlagatelj).

Komisija predloga zakona **ne podpira**.

Komisija ugotavlja, da se predlog zakona nanaša na tematiko, ki je bila do sedaj v zakonodajnem postopku obravnavana že dvakrat, in sicer spremembe izraza »vrnitev« v izraz »priključitev« v povezavi s praznikom »15. september, vrnitev Primorske k matični domovini«.

Predstavnica predlagatelja izpostavlja, da je bila v preteklih letih v javnosti že večkrat podana pobuda za preimenovanje navedenega praznika, saj se s predlagano spremembo želi zagotoviti, da poimenovanje praznika tudi formalno odseva odnos ljudi na Primorskem do slednjega. Pojasnila je tudi, da je predlagatelj k podaji predloga za spremembo trenutnega izraza, zapisanega v Zakon o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 112/05 – UPB, 52/10, 40/12 – ZUJF, 19/15, 83/16 in 92/20; v nadaljevanju: ZPDPD), vodilo dejstvo, da trenutno uporabljeni izraz "vrnitev" v vsakdanje življenje vnaša zmedo, saj naj bi lokalno prebivalstvo, občine, različna društva in združenja ter lokalni mediji ob praznovanju praznika uporabljali izraz »priključitev« in ne »vrnitev«.

Predstavnica predlagatelja je izpostavila, da so prazniki izraz državnosti, ki ne glede na medsebojne razlike, državljane in državljanke medgeneracijsko povezujejo ter opominjajo na ključne dogodke ali osebnosti, ki so narod zaznamovale in utrle pot k

samostojnosti. Pri tem je kot pomembno ocenila, da prazniki državljanse povezujejo in jih ne razdvajajo. Izpostavila je, da se je pri poimenovanju praznika treba izogniti pretiranemu opiranju na slovarsko definicijo obeh izrazov (priključitev in vrnitev), saj praznika pomen dajejo tisti, ki ga obeležujejo, in je del njihove tradicije. Zgodovina boja Primork in Primorcev proti fašističnemu režimu je po opozorilu predstavnice predlagatelja pomemben del kolektivne identitete tako Primorske kot celotne Slovenije, ob pojavu neofašizma pa postaja še posebej aktualen. Zaveza, da se trpljenje na Primorskem ne ponovi, je, kot je opozorila predstavnica predlagatelja, simbolno zapisana s praznovanjem priklučitve Primorske k matični domovini. Z novelo zakona se tako želi doseči, da se praznik 15. september poimenuje tako, da se bodo z njegovim poimenovanjem lahko ljudje identificirali in to brez ideološkega ali političnega motiva.

Komisija je bila seznanjena tudi z mnenjem Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ), ki je slednjega posredovalo na obravnavo Vladi Republike Slovenije, ki pa do seje komisije svojega mnenja še ni sprejela. Kot ugotavlja MDDSZ je bil osnovni cilj ZPDPD določiti seznam prazničnih in dela prostih dni, ki imajo splošen pomen za večino državljanov. Posledično morajo po oceni MDDSZ državni prazniki slediti dejanskemu odnosu državljanov do določenih datumov, ki jim je treba dati posebno obeležje. Dopolnitev ZPDPD je bilo po pojasnilu MDDSZ že več. Med drugim tudi z državnim praznikom, poimenovanim kot »vrnitev Primorske k matični domovini«, ki je bil uzakonjen leta 2005 in se ga obeležuje 15. septembra, saj je na ta dan leta 1947 stopila v veljavo pariška mirovna pogodba z Italijo. Zgodovina Primorske si po oceni MDDSZ zaradi zvestobe slovenstvu in najstarejšemu antifašizmu v Evropi zasluži poseben spominski dan. MDDSZ ugotavlja, da tokratni predlog zakona ne povečuje spremembe števila dela prostih dni, ampak se z njim predlaga zgolj preimenovanje praznika, ki bi sledilo tradiciji praznovanja, kot tudi zgodovinskim obrazložitvam. Posledično je MDDSZ Vladi predložilo mnenje, v katerem predlaga, da ta predlog zakona podpre.

* * *

Komisija ugotavlja, da je bila vsebinsko primerljiva sprememba ZPDPD v zakonodajni postopek predložena že leta 2019, ko je Državni svet sprejel zahtevo, da Državni zbor o Zakonu o spremembi Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (ZPDPD-E), EPA 419-VIII, ponovno odloča. Takrat ob ponovnem glasovanju Državni zbor zakona ni sprejel.

V razpravi članov komisije so bila izražena različna stališča, pri čemer je bilo po eni strani ocenjeno, da predlog zakona ni primeren, po drugi strani pa je bilo predlagano, da naj se zaradi očitnega nesoglasja glede poimenovanja, ki med ljudmi na Primorskem in v širšem družbenem in političnem prostoru povzroča nepotrebne napetosti, razmisli o uporabi kakšnega drugega poimenovanja praznika, ki bo imelo bolj povezovalen vpliv *(več v nadaljevanju mnenja)*.

Člani komisije, ki so predlagani zakonski spremembi nasprotovali, so opozorili, da se s preimenovanjem praznika slednjemu ne bi dalo nove vrednosti, temveč zgolj ustvarilo zmedo. Ocenjeno je bilo tudi, da je motiv za predložitev zakonskih sprememb ideološki in da prihaja ob neprimernem času, tako kot tudi zadnji predlog spremembe ZPDPD iz 2019 - to je tik pred evropskimi volitvami, saj predložene zakonske spremembe lahko predstavljajo vzvod za nepotrebne burne politične razprave tako znotraj kot zunaj parlamenta, ki bi imele za negativno posledico dodatno delitev slovenskega naroda in politike. Izraženo je bilo tudi mnenje, da bi sprememba poimenovanja praznika vodila do razvrednotenja boja primorskih Slovencev, ki so se pod fašističnim režimom borili za slovenstvo in vrnitev k matični domovini.

Posebej je bilo poudarjeno, da bi moral biti praznik 15. september namenjen spominu na vrnitev Primorske v sestavo matične domovine, kar obenem predstavlja potrditev vseh prizadevanj Primorcev za združitev z matično domovino. Zahteve po združenji Sloveniji na območju Primorske so bile namreč skozi zgodovino zelo močne, saj segajo že v čas taborov v 19. stoletju. Kasneje pa se je boj za osvoboditev ponovno okreplil in začel že takoj po italijanski zasedbi Primorske leta 1915.

V razpravi tistih članov komisije, ki so striktno nasprotovali uporabi izraza »priključitev«, je bilo posebej izpostavljeno, da je Primorska vedno bila del slovenskega naroda, zato ni smiselno govoriti o njeni priključitvi k matični domovini, saj zgodovinska dejstva kažejo ravno obratno - Italija je bil tista, ki si je z Londonskim sporazumom Primorsko leta 1915 nasilno priključila.

Opozorjeno je bilo tudi, da naj se Državni svet in Državni zbor kot vodilni instituciji pri sprejemanju zakonodaje v prvi vrsti opirata predvsem na stroko in zgodovinska dejstva. Na podlagi takšnega pristopa pa ni mogoče govoriti o priključitvi ozemlja, saj je, kot že omenjeno, dotično ozemlje v preteklosti že bilo del slovenskega naroda. Prav tako slovarska terminologija opredeli »priključitev« kot »priključitev ozemlja drugi državi«, kar po opozorilu nekaterih razpravljavcev ne sledi zgodovinskim dejstvom, ki naj bi jih obeleževali s tem praznikom.

Poimenovanje »priključitev« bi po oceni nekaterih razpravljavcev prav tako lahko vodilo do primerjav z določenimi pojmi iz mednarodnih pogodb in zgodovinske stroke, posledično pa bi se uporabljen izraz »priključitev« lahko enačilo z aneksijo, kar bi lahko imelo širše, tudi mednarodne posledice za našo državo. Uporaba izraza »priključitev« bi tako lahko npr. predstavljala podlago pripadnikom neofašistične ideologije za interpretacijo takratnih zgodovinskih dogodkov na način, da si je Slovenija Primorsko vzela in samovoljno priključila.

Že ob vložitvi predloga odločilnega veta na novelo ZPDPD-E v letu 2019, je bilo izpostavljeno, da si Primorska zaradi svoje zgodovine zasluži praznik z imenom, ki povezuje, ki priznava željo in samoodločbo naroda, ter praznik, ki ljudi ne deli na ideološki osnovi. Pri tem je ključnega pomena dobro poznavanje in stik z izročilom prebivalcev Primorske, ki so bili del teh zgodovinskih dogodkov.

V razpravi je bilo opozorjeno tudi na to, da je bil ob spremembi ZPDPD leta 2005 na seznam praznikov, poleg praznika vrnitve Primorske k matični domovini, uvrščen tudi praznik združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom, ki ga v Sloveniji praznujemo 17. avgusta. Podobno kot praznik 15. septembra na Primorskem, se tudi v Prekmurju s praznikom 17. avgusta ne obeležuje zgolj zgodovinska dejstva, temveč tudi značilnosti, kulturo in identiteto Prekmurja, pri čemer si, ne glede na različna (politična) prepričanja in stališča prebivalcev Prekmurja do posameznih zgodovinskih dogodkov, slednji s praznovanjem praznika prizadevajo za izražanje enotnosti.

Komisija je bila seznanjena tudi z odzivom predstavnice predlagatelja na razpravo članov komisije. Predstavnica predlagatelja je pojasnila, da vsi prvopodpisani predlagatelji prihajajo s Primorske, da so v stiku s tradicijo svoje skupnosti in temu primerno dobro razumejo lokalno izročilo. Ponovno je poudarila, da se na Primorskem že vrsto let praznuje »priključitev« in ne »vrnitev« Primorske in da se je razdvojenost Primorcev glede imena praznika pričela ravno z uveljavitvijo uradnega poimenovanja »vrnitev« Primorske k matični domovini, ki kot izraz v zavesti prebivalcev Primorske ni tako zelo utrjen. Še enkrat je poudarila, da praznovanje »priključitve« Primorske mnogo bolje ustreza zgodovinskim dejstvom in mednarodnemu pravu, hkrati pa bi se po njeni oceni

morali izogniti slovarskim definicijam izrazov »vrnitev« in »priključitev«, saj se interpretacije pomena slednjih med seboj lahko razlikujejo, zato bi bilo praznik, ki predstavlja pomemben del izročila med ljudmi, bolj ustrezno poimenovati tako, da bi se približali poimenovanju praznika, kot ga uporabljajo ljudje. Glede pripomb o nujnosti vključevanja lokalnih skupnosti in prebivalcev v odločitev o ustreznem poimenovanju praznika pa je opozorila, da se že ob prvotnem poimenovanju praznika v 2005 o tem ni razpravljalo z lokalnimi skupnostmi Primorske, s čimer se ni zagotovilo širokega soglasja glede njegovega poimenovanja.

Komisija na podlagi razprave in odzivov predstavnice predlagatelja ugotavlja, da praznika, povezana s Primorsko in Prekmurjem, pri pripadnikih obeh skupnostih vzbujata mnogo čustev in sta tesno povezana z lokalno identiteto, zato meni, da je treba o njiju razpravljati z občutkom ter se v povezavi z njunim poimenovanjem in praznovanjem izogibati ustvarjanju napetosti in razdvojenosti.

Po oceni komisije je zelo pomembno, da se vse praznike v Sloveniji poimenuje in praznuje na podlagi čim širše družbene in politične enotnosti, saj se le tako lahko državljani Slovenije z njimi resnično poistovetijo. Posledično je bilo ocenjeno, da bi bilo treba v primeru preimenovanja praznika na dan 15. septembra v razpravo o njegovem imenu vključiti vse prebivalce Primorske in zagotoviti čim širše družbeno in politično soglasje glede njegovega novega primerne poimenovanja. Pri tem bi se po oceni komisije lahko sledilo zgledu poimenovanja praznika 17. avgusta, ki z dikcijo »združitev prekmurskih Slovencev z matičnim narodom« že sam po sebi navaja k enotnosti naroda. Posledično komisija poziva predlagatelja k ponovnemu premisleku o predlagani zakonski spremembi in k iskanju bolj ustreznega poimenovanja, ki bo Primorsko in celotno Slovenijo tudi pomensko čim bolj povezovalo.

Komisija je v okviru glasovanj sprejela naslednja *s k l e p a*:

- 1. Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide Predloga zakona o spremembi Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (ZPDP-F) - skrajšani postopek, EPA 1242-IX, ne podpira.**
- 2. Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide predlaga, da predlagatelj ponovno prouči predlagano zakonsko spremembo in da se za poimenovanje praznika na dan 15. september najde primernejše poimenovanje, ki bo temeljilo na širšem političnem in družbenem konsenzu in ne bo razdvajalo slovenskega naroda, npr. po zgledu poimenovanja praznika 17. avgusta, združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom.**

* * *

Za poročevalca je bil določen predsednik komisije državni svetnik Danijel Kastelic.

Predsednik komisije
Danijel Kastelic, l.r.